

BALKAN SAVAŞLARINDA EDİRNE'NİN İŞGALİ VE GERİ ALINIŞININ RUS GAZETELERİNE YANSIMASI*

THE REFLECTIONS OF OCCUPATION AND WITHDRAWAL OF EDİRNE TO
RUSSIAN NEWSPAPERS IN BALKAN WARS

Hasan DEMİROĞLU**

Geliş Tarihi: 12.02.2016
(Received)

Kabul Tarihi: 15.06.2016
(Accepted)

ÖZ: 1908 Bosna-Hersek krizini kendi siyasi tahakkümüne çevirmek isteyen Rusya, 1908-1912 yılları arasında bölge üzerinde değişik siyasi birlikler kurmaya çalışmış, bu yönde Balkanlarda birliğe değil de, bölge halklarını daha çok ayrımcılığa yönelten bir tutum sergilemiştir. Bilhassa Balkan Ortodoks ve Slav halklarını Osmanlı Devleti aleyhinde bir birlik oluşturması için destekleyen Rusya, bu fikrinde başarılı olmuş, Birinci Dünya Savaşı'nın provası olarak da görülen Balkan Savaşlarının fitilini ateşlemiştir. Balkan Savaşları sırasında Rus gazete ve dergilerinde Balkan Ortodoks ve Slavlarına her türlü maddi ve manevi yardımın yapılması yönünde yazılar kaleme alınmıştır. Rus gazeteler *Novoe vremya*, *Peterburgskaya gazeta*, *Moskovskie (Moskovskiya) vedemosti*, *Peterburgskie (Peterburgskiya) vedemosti*, *Den* gibi önemli gazeteler, Balkan Savaşları devam ederken yazıların yanında karikatürlere de sütunlarında yer vermişlerdir. 26 Mart 1913'te Edirne'nin düşmesi Rus gazetelerinde bayram havası estirmiştir. Diğer yönden I. Balkan Savaşları sonrası Balkan Ortodoks ve Slav devletlerinin kendi aralarında anlaşmazlığa düşmesi Rusya'nın iki asırdır hayal ettiği ve gerçekleşmesi için Avrupalı devletlerle savaşı dahi göze aldığı Balkan Birliği çökmüştür. II. Balkan Savaşı'nı iyi değerlendiren Türkiye'nin (Rus gazetelerinde bu şekilde geçtiği için Osmanlı Devleti ifadesi kullanılmamıştır) Edirne'yi geri alması, Rus gazetelerinin matem havasına bürünmesine sebep olmuştur. Çalışmada zikredilen bu yayın organlarının, Edirne'nin işgalini ve Türkiye'nin Edirne'yi geri alışı okuyucularına karikatürler yoluyla nasıl değerlendirdiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, Türkiye (Osmanlı Devleti), Rusya, Balkanlar, Edirne, *Novoe vremya*, *Peterburgskaya gazeta*, *Moskovskie vedemosti*.

ABSTRACT: Russia that wanted to result to the 1908 Bosnia-Herzegovina crisis for its own political domination tried to establish different political unity on the region between the years 1908-1912. In this goal, it attituded that led to more discrimination to the region peoples, not in the Balkan unity. Russia supporting the Balkan Orthodox and Slavic peoples to form a union against the Ottoman Empire achieved in this idea and caused the Balkan wars that was seen as proof of Great War. In the Russian magazine and newspapers, the articles were written in terms of making all kinds of material and spiritual assistance to the Balkan Orthodox and Slavic peoples during Balkan wars. Important Russian newspapers like *Novoe*

* 23-24 Ekim 2013 tarihinde İstanbul'da düzenlenen II. Uluslararası Balkanlarda Göç Kongresi 'Şehirler' konulu sempozyumda sunulan "Balkan Savaşlarında Edirne'nin İşgali ve Geri Alınışının Rus Gazetelerine Yansıması" adlı bildirinin genişletilmiş halidir

** Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, hasandemiroglu@gmail.com

Vremya, *Peterburgskaya Gazeta*, *Moskovskie (Moskovskiya) Vedemosti*, *Peterburgskie (Peterburgskiya) Vedemosti*, *Den* gave place to the cartoons in their columns with articles while the Balkan wars continuing. The fall of Edirne led to great happiness in Russian newspapers on 26th March 1913. In the other way, with the result of disagreement among the Balkan Orthodox and Slavic peoples, the Balkan Unity that Russia had imagined for two centuries and fought with European states for the realization of that idea collapsed. With the Second Balkan War, the retrieval of Edirne by Turkey (Due to that Turkey used in Russian newspapers, the term of Ottoman was not used) caused the bereavement in the Russian newspapers. In this study, it will be focused on how the occupation and withdrawal of Edirne was evaluated in Russian newspapers by means of cartoons.

Keywords: Balkan Wars, Turkey (Ottoman State), Russia, Balkans, Edirne, *Novoe vremya*, *Peterburgskaya gazeta*, *Moskovskie vedemosti*.

GİRİŞ

18. asrın ilk çeyreğinden itibaren *Ortodoks Birliği* siyaseti izleyen Rusya, Rum İsyanı'ndan dersler çıkarmış, *Ortodoks Birliği* siyasetini yeniden gözden geçirerek *Slav Birliği* siyasetini izlemeye koyulmuştur¹. Slavcılık fikri 19. asrın ikinci yarısından sonra imparator tarafından dahî desteklenerek devletin resmi siyaseti haline getirilmiştir.² Kırım Savaşı sonrasında Rusya'nın *Slav Birliği* siyaseti ve Avrupalı devletlerin bölge üzerinde hâkimiyet kurma çabaları, Balkanlarda isyan hareketlerini de beraberinde getirmiştir.

Yunan bağımsızlık savaşı sonrasında Balkanlarda giderek artan huzursuzluklar, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası içinden çıkılmaz bir hal almıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan galip ayrılan Rusya, Bulgarların

¹ Rus Çarlığı'nın *Ortodoks Birliği* siyasetinden *Slav Birliği* siyasetine geçişi hakkında detaylı bilgi için bkz. Hasan Demiroğlu, "Rus Kaynaklarına Göre Rusya'nın Balkan Siyaseti: Ortodoks Birliği ve Panislavizm (1856-1878)", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul 2009, s. 19-65, 143-159, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

² *Ortodoks Birliği* ve *Slav Birliği* hakkında detaylı bilgi için bkz. İ. S. Aksakov, *Slavyanskiy Vopros 1860-1886*, Moskova 1886; K. Ya. Grot, *Ob izuçenii slavyanstva*, Peterburg 1901; A. N. Ştiglița, *Rossiya i Slavyanstvo*, Peterburg 1907; Vladimir Clementis, *'Panslavizm' Past and Present*, London 1943; Akdes Nimet Kurat, "Panslavizm", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, cilt XI, sayı 2-4, Ankara 1953, s. 241-278; Michael Boro Petrovich, *The Emergence of Russian Panslavism 1856-1870*, New York 1956; Frank Fadner, *Seventy Years of Pan-Slavism in Russia, Karamzin to Danilevskii 1800-1870*, Georgetown 1962; Hans Kohn, *Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği*, terc. Ağâh Oktay Güner, 3. Baskı, İstanbul 1993; Jelena Milojkovic Drujic, *Panslavism and National Identity in Russia and in the Balkans 1830-1880: Images of the Self and Others*, NY 1994; Prp. (Popoviç) İustin, *Tayno Rossii i Slavyanstva*, (Sırpçadan terc. L. N. Danilenko), Peterburg 1997; A. N. Pîpin, *Panslavizm v prošlom i nastoyašem, Peterburg 1878-1913*, tıpkı basım Moskova 2002; Z. A. Kamenskiy, *Filosofiya Slavyanofilov: İvan Kireyevskiy i Aleksey Homyakov*, Peterburg 2003; O. A. Frantsuzova, *Politiçeskiy panslavizm i idei vseslavyanstva v Çehii v pervoy polovine XIX v.*, Moskova 2005; E. P. Aksenova, *A. N. Pîpin o slavyanstve*, Moskova 2006; B. A. Prokudin, *İdeya slavyanskogo edinstva v politiçeskoj misli Rossii XIX veka*, Moskova 2007; Hasan Demiroğlu, a.g.t., İstanbul 2009.

fiiliyatta, Sırp'ların ise resmi olarak bağımsız olmasını sağlamış,³ Balkanlarda kendi siyasi çizgisinde yer alacak oluşumlar kurmayı amaçlamıştır.⁴ Diğer bir ifadeyle uzun bir dönem Osmanlı Devleti egemenliğinde yaşayan, ancak birbirleriyle çatışmayan toplumlar arasında mücadele başlamış, Rusya, İngiltere, Avusturya ve Fransa'nın nüfuz mücadelesine yüzyılın ikinci yarısında Almanya'da katılmıştır.⁵ Avrupalı devletlerin Balkanlardaki nüfuz mücadelesinin bedelini ise Osmanlı Devleti ödemiştir.⁶

Edirne'nin İşgali ve Geri Alınışı: II. Meşrutiyet sonrasında Bulgaristan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra Rusya'nın Balkanlardaki siyasi emellerine ulaşma arzusu daha da artmıştır.⁷ Balkan Slavları, Rusya'nın da yardımıyla Osmanlı Devleti'ne karşı birlikte hareket etme yollarını aramaya başlamışlardır.⁸ Rusya, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Balkanlarda kendi tahakkümünde bir yapılanma içerisine girmiş⁹, ancak beklediği başarı gerçekleşmemiştir. Bu dönemde Rus

³ S. P. Botkin, *Pisma iz Bolgarii, 1877*, Peterburg 1893; V. D. Konobeev, "Borba bolgarskogo naroda za natsionalnuyu nezavisimost v period rusko-turetskoy voyni 1877-1878 godov i protiv reşeniy Berlinskogo kongressa", *Osvobojenje Bolgarii ot Turetskogo iga*, Moskova 1953, s. 71-139; *Rusko-turetskaya voyna 1877-1878*, Moskova 1977, s. 155-201; *Balkan v kontse XIX naçale XX veka*, (hazırlayan Yu. A. Pisarev), Moskova 1991, s. 171-196; *Russkiy orel na balkanah Rusko-turetskaya voyna 1877-1878 gg. Glazami ee uçastnikov. Zapiski i vospominaniya*, (hazırlayanlar N. V. İlina-L. Ya. Saet), Moskova 2011, s. 5-27.

⁴ Elizabeth Wormeley Latimer, *Russia and Turkey in the Nineteenth Century*, Şikago 1893, s. 387-403; William Miller, *The Ottoman Empire and its Successors 1801-1927*, Londra 1966, s. 498-523; A. A. Ulunyan, *Bolgarskiy narod i rusko-turetskaya voyna 1877-1878 gg.*, Moskova 1971, s. 130-177; İ. V. Kozmenko, "Rossiya i osvobojenje Bolgarii", *Rusko-turetskaya voyna 1877-1878 gg. i balkanı*, (hazırlayan İ. İ. Rostunov), Moskova 1978, s. 115-133.

⁵ Thomas Gordon iki ciltlik eserinde Yunan İsyamı'nın gelişim aşamasını ve nasıl yönlendirildiğini, Avrupalı Devletlerin ve Rusya'nın ne şekilde aktif bir siyaset izlediğini ayrıntılı bir şekilde dile getirmektedir. Thomas Gordon F. R. S., *History of The Greek Revolution*, Edinbourg-London 1932, 504-508 s.

⁶ Konstantin Çukalas, *Yunanistan Dosyası*, trc. Şeyla, Ağustos 1970, s. 16-17.

⁷ R. Koşutiç, *Serbkiy narod i aneksiya Bosnii i Gertsegovini*, Peterburg 1908, s. 46-52; P. A. Lavrov, *Balkanskiy soyuz i perejivaemiy im kriziz*, Petrozavodsk 1914, s. 32-45. s. 161-356; Yu. A. Petrosyan, *Osmanskaya imperiya, mogulestvo i gibel*, Moskova 1990, s. 233-249; V. İ. Şpilkova, *Mladoturetskaya revolyutsiya 1908-1909 gg.*, Moskova 1977, s. 89-111; A. F. Miller, *Kratkaya istoriya Turtsii*, Moskova 1948, s. 113-141; İ. S. Galkin, *Balkanskiye strani v 1870-1914 godah*, Moskova 1950, s. 19-20.

⁸ A. A. Başmakova, *Balkanskiya Reçi*, Peterburg 1909, s. 3-4; V. Maystrah, *Priçini vradji i voyni slavyan s turkami na balkanah*, Moskova 1912, s. 22-23; I. P. Taburno, *Voprosov o raspredelenii zavoevannoy u Turtsii territorii mejdu bolgariy i serbiey*, Peterburg 1913, s. 13-36; E. C. Helmreich, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913*, New York 1938, s. 3-36; Vladimir Clementis, "Panslavism" Past and Present, Londra 1943, s. 45-57; A. K. Martinenko, *Rusko-Bolgarskie Otnoşeniya v 1894-1902 gg*, Kiev 1967, s. 246-247; K. A. Poglubko, "Revolyutsionnie volneniya sredi bolgar, obuçavşihnya Nikolaevskom Pansione (60-70-e godi XIX v.)", *Slavyane i Rossiya*, Moskova 1972, s. 164-171; N. İ. Tsimbaev, "Osvobojenje Bolgarii i Russkoe Obşestvo", *Rossiya i Osvobojenje Bolgarii*, Moskova 1982, s. 176-177; B. M. Jankovic, *The Balkans in International Relations*, Londra 1988, s. 119-125.

⁹ P. Milyukov, *Balkanskiy krizis i politika A. P. İzvol'skago*, Peterburg 1910, s. I-XIII; İ. E. Geşov, *Balkanskiy soyuz vospominaniya i dokumenti*, Petrograd 1915, s. 7-34.

basınında Türkiye¹⁰ karşıtı yayımlar önceki dönemlere nazaran giderek artış göstermiştir.

Novoe vremya, *Peterburgskie (Peterburgskiya) vedemosti*, *Moskovskie vedemosti*, *Peterburskaya gazeta (Russkiy dnevnik)* ve *Den* gibi gazeteler yazdıkları haber, yayınladıkları makalelerde Balkanlardaki yangının tek sorumlusu olarak Osmanlı Devleti'ni göstermişlerdir. Rus gazeteleri Balkan Savaşları'nda fikir birliği halindedir. Onlara göre Osmanlı Devleti asırlardır yaptığı acımasız katliamların cezasını çekmelidir. Rus gazeteleri, I. Balkan Savaşı'nın başlarında Bulgar, Sırp, Karadağ ve Yunanlıların Osmanlılar karşısındaki başarılarını hep birinci sayfadan ve büyük puntolarla okuyucularına duyurmuşlardır. Bu başarılarından en önemlisi ise Sırp destekli Bulgar ordusunun Edirne'yi işgalidir. Rus kamuoyu Balkan Savaşları'nda Bulgar, Yunan, Sırp, Karadağlıların yaptığı Türklere yönelik katliamları görmezden gelmişlerdir.¹¹ Bazı gazete ve kitaplarda ise Türklere yönelik yapılan katliam meşru bir hak gibi sunulmuştur. Bu fikri dile getirenlere göre yapılan katliamlar 500 yıllık kinin eseridir ve anlayışla karşılanılmalıdır.¹²

Bu yönde yayın yapan gazetelerin başında *Novoe vremya* gazetesi gelmektedir.

*Novoe vremya*¹³: *Novoe vremya*, Birinci Balkan Savaşları'nda Bulgar ve Sırp ordularının kısa zamanda başarı sağlamasından heyecan duyarak Balkan Savaşlarını Haçlı savaşına benzetmiş ve Haç'ın Hilal karşısında üstünlüğünü bir kez daha ispatladığını dile getirmiştir.¹⁴ Edirne'nin Bulgar ve Sırp tarafından işgal edilmesinden sonra ise Türklerin sadece Avrupa'dan değil, Küçük Asya'dan (Anadolu) dahi atılabileceğini iddia etmiştir.¹⁵ Gazeteye göre İşkodra'nın teslim

¹⁰ Dönem itibarıyla bütün Avrupalı devletler gibi Rusya'da da bazı resmî vesikalar dâhil *Osmanlı Devleti* yerine *Türkiye* kelimesi kullanılıyordu. Sankt Peterburgskiy Tsentralny Gosudarstvenny İstoriçeskiy Arhiv (СПБ ЦГИА), Fond 400, Opis 3, Delo 1391; Fond 400, Opis 3, Delo 1433. Makalede her iki kelime de (Osmanlı Devleti ve Türkiye) kullanılacaktır.

¹¹ Balkan Savaşları'nda katledilen Türk siviller hakkında örnek bir çalışma için bkz. Hasan Demiroğlu, "Birinci Balkan Savaşı Başlarında Makedonya'da Yunan Mezalimini Gösteren Örnek Bir Arşiv Vesikası", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 3, sayı 5, Ocak 2013, s. 43-56.

¹² Galkin, *Balkanskiye strani...*, s. 2-3; Hasan Demiroğlu, "Rus Kamuoyunda Balkan Savaşları", *Uluslararası Balkan Sempozyumu Balkan Savaşlarının 100. Yılı 11-13 Mayıs 2012 Bildiriler Kitabı*, İstanbul 2012, s. 617.

¹³ 1868-1917 yılları arasında Çarlık Rusyası'nda yayımlanan *Novoe vremya (Yeni Zaman)*, 1869 yılı 234. sayıya kadar haftada 5 defa, bu sayıdan itibaren ise günlük olarak neşredilmiştir. Gazetede dönemin ünlü Rus edebiyatçılarından A. Çehov redaktörlük yapmıştır. (N. M. Lisovskiy, *Bibliografiya russkoy periodičeskoj pečati 1703-1900 gg.*, Petrograd 1915, s. 234-235). Siyasi ve edebi bir çizgide olan gazete, Çarlık yanlısı yayın politikası izlemiştir. Bundan dolayıdır ki Bolşevik İhtilali sonrasında 26 Ekim (8 Kasım) 1917'de yayın hayatına son verilmiştir.

¹⁴ "Protiv kresta za polumesyats", *Novoe vremya*, 16 Şubat (1 Mart) 1913, s. 2.

¹⁵ "Padenie Adrianopolya", *Novoe vremya*, 14 (27) Mart 1913, s. 3, (Resim-1).

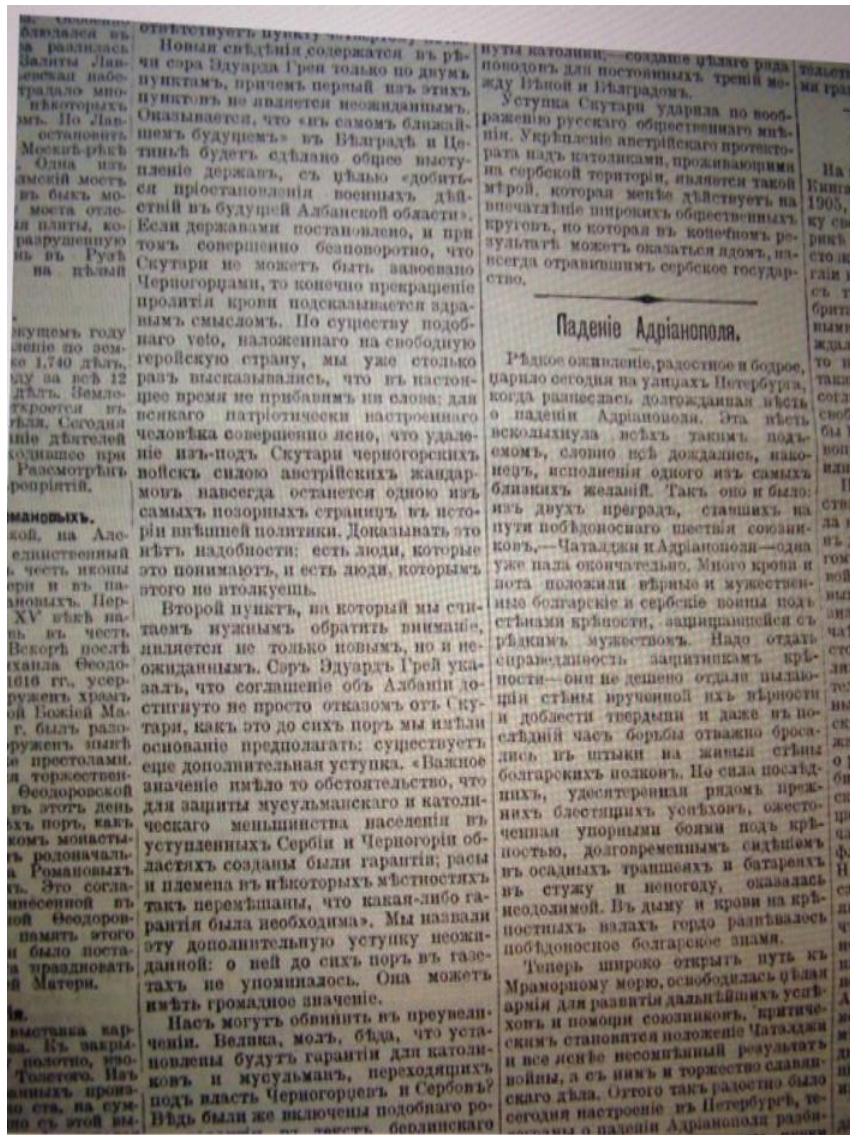
olmasıyla savaş tamamen bitecektir. Gazete, Osmanlı Devleti'ni bozguna uğratan Slavların bu durumu iyi değerlendirmesi gerektiğini salık vermiştir.¹⁶ *Novoe vremya* Balkan Savaşları ile Avrupa'da Türk sorununun halledildiğini, savaş sonrasında ise Asya'daki '*Türk Sorunu*'nun halledilmesi gerektiğini dile getirmiştir.¹⁷ Burada kast edilen Ermeni meselesidir.¹⁸

---

¹⁶ "Skutari vzyato", *Novoe vremya*, 11 (25) Nisan 1913, s. 3.

¹⁷ "Rossiya i Aziatskaya Turtsiya", *Novoe vremya*, 18 (31) Mayıs 1913, s. 4.

¹⁸ Balkanlardaki Ermeni çetecileri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bülent Yıldırım, *Bulgaristan'daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri (1890-1918)*, Ankara 2014.

Resim 1. "Падение Адрианополя (Edirne'nin düşüşü)", 14 (27) Mart 1913, s. 3.¹⁹

¹⁹ SSCB'den önce Çarlık Rusya'sında, Avrupa devletlerinin kullandığı Jülyen (Miladi) takvimi yerine, Gregoryen takvim kullanılıyordu. Rus gazetelerinin bazıları Miladi takvimi hiç belirtmiyor, birçoğu ise tarih verirken Miladi takvimi parantez içinde veriyorlardı. Makalede Rus gazetelerinin tasarrufu doğrultusunda, metinde ve dipnotlarda verilen parantez içinde olmayan tarihler Miladi değil, Gregoryen takvim esas alınarak verilmiştir.

Novoe vremya'ya göre Slavların Edirne'yi işgalini Germen halkı bir türlü kabullenememiştir. Gazete, bu hususu bir karikatür ile sayfalarına taşımıştır. 30 Mart 1913 tarihli nüshasında 'Tesellisi olmayan dert' başlıklı karikatürde Avrupalıların Edirne'nin Bulgarlar tarafından işgalini uluslararası sorun haline getirmeye çalıştığını, Avusturya'nın menfaatlerine zarar gelmemesi için özen gösterdiklerini ima etmiştir.²⁰

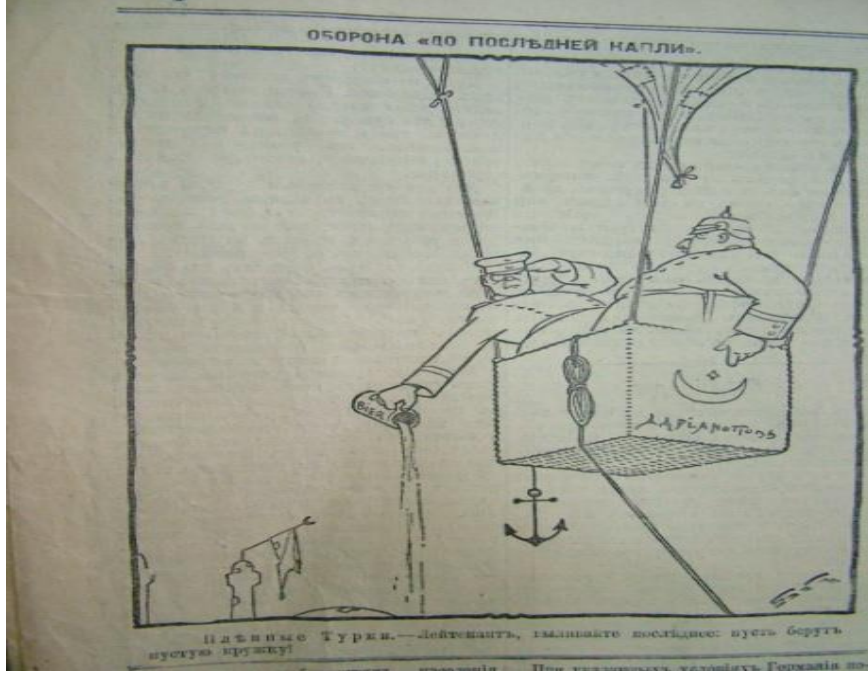

Karikatür-1

Novoe vremya 2 Şubat 1913 tarihli nüshasında 'Son damlasına kadar savunma' başlıklı karikatürde Avusturya ve Almanya'nın ay-yıldızlı bayrak ve üzerinde *Adrianopol-Edirne* yazan bir balon ile havalandığını, havalanırken de Avusturya ve Almanya'nın son damlasına kadar Osmanlı'yı savunacağına söz verirken bu sözünü tuttuğunu, birasının son damlasını döktüğünü ironi bir şekilde çizmektedir. Gazeteye göre Germen halkı her zaman olduğu gibi Edirne'nin işgalinde de Osmanlı Devleti'ni aldatmıştır.²¹

²⁰ *Novoe vremya*, 17 (30) Mart 1913. s. 4, (karikatür-1).

²¹ *Novoe vremya*, 20 Mart (2 Şubat) 1913, s. 4, (karikatür-2).

Karikatür-2

Gazete, Bulgar ve Sırpıları birbirine düşüren gücün Germenler olduğunu ifade etmiştir. *Novoe vremya* gazetesine göre Avusturya ve Almanya Bulgarların güçlenmesinin hemen önüne geçmişlerdir.

Edirne'nin Bulgarlar tarafından işgalini sütunlarına ilk sayfadan ve büyük puntolarla taşıyan *Novoe vremya*, Osmanlı kuvvetleri tarafından geri alınışını küçük haberler şeklinde geçiştirmiştir. Ayrıca Edirne'nin Osmanlı kuvvetleri tarafından geri alınışı hakkında karikatür yayınlamamıştır.

Peterburgskaya gazeta²²: *Peterburgskaya gazeta* Türkiye'nin Balkan Savaşları öncesinde her taraftan saldırıya uğramasını doğal bir sonuç olarak karşılamıştır. Gazeteye göre Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nin 15. ve 16. asırlarda yaptığı fetihlerin intikamını almaktadır. Gazete durumu bir karikatür üzerinden intikam zamanı' olarak nitelendirilmiştir.²³

²² 1 (13) Ocak 1859 tarihinde Peterburg'da *Russkiy dnevnik* (*Rus Ceridesi*) adıyla neşredilmeye başlanan gazete, 141. sayısı yayımlandıktan sonra 5 Temmuz 1859 tarihinde yayın hayatına son verilmiştir. Gazete 1867 tarihinde Peterburg'da *Peterburgskaya gazeta* (*Peterburg Gazetesi*) neşredilmeye başlanmıştır. 1894 yılına kadar haftada 4 gün yayınlanan gazete bu tarihten itibaren günlük olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Lisovskiy, *age*, s. 226. *Peterburgskaya gazeta* 9 (22) Kasım 1917'de kapatılmıştır.

²³ *Peterburgskaya gazeta*, 27 Eylül (10 Ekim) 1908, s. 2, (karikatür-3).

Karikatür-3

Bulgarların kısa sürede üstün başarı sağlamaları bütün Rusları sevindirdiğine değinen gazete, Bulgarların Osmanlılar karşısında zafer kazanmalarını Bulgar askerlerinin Osmanlı haremindeki Slav kadınlarını özgürlüğe kavuşturmaları ile ilintilendirmiştir.²⁴

²⁴ Peterburgskaya gazeta, 30 Kasım (13 Aralık) 1913, s. 2, (resim-2).

Resim-2: Slav kadınlarının Osmanlı hareminden kurtarılması.

Peterburgskaya gazeta, Edirne'nin Osmanlı kuvvetleri tarafından geri alınışını da sayfalarına taşımıştır. Gazete, Balkan Slavlarının Rusya'nın yarım asrı geçen gayretleri sonucunda başardığı birliği, hem de verilmiş bir mücadele sonrasında kavgaya dönüştürmesine anlam verememektedir. Gazete, Balkan Slavlarının Avusturya'nın fitnesi sonrasında birbirleri ile mücadeleye giriştiğini, bunun da sadece kendilerine zarar, düşmanlarına fayda sağlayacağı görüşündedir.²⁵ Balkan Slavlarının kendi aralarında anlaşmazlığa düşerek birbirlerine savaş ilan etmesinin Osmanlı Devleti'nin faydasına olduğunu dile getiren gazete, Osmanlı askerlerinin bir kurşun dahi atmadan Edirne'yi geri almasını diğer Rus basınındaki gazeteler gibi bir türlü içine sindirememiştir.²⁶ Gazete, bu durumu yayınladığı yazı ve karikatürlerle ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti'nin, Balkan Slavları birbirleriyle mücadele ederken dinlendiğini, hatta Bulgaristan'a savaş ilan edebileceğini yazarak, Osmanlıların Edirne'ye hücum edeceklerini 'dinlendim' başlıklı bir karikatürle okuyucularına duyurmuştur. Karikatürde çalılıkların arasında saklanmış Türk'ün 'Allah'a şükürler olsun, onlar birbirleriyle kavga ederken ben dinlendim, şimdi onlarla kavga edebilirim' ibaresini kullanarak, Osmanlı Devleti'nin Balkan Slavlarıyla mücadele edecek gücü olmadığını, Slavların bu durumu kendilerinin oluşturduğunu anlatmaya çalışmıştır.²⁷

²⁵ *Peterburgskaya gazeta*, 4 (17) Temmuz 1913, s. 2.

²⁶ *Peterburgskaya gazeta*, 7 (20) Temmuz 1913, s. 4.

²⁷ *Peterburgskaya gazeta*, 10 (23) Temmuz 1913, s. 3, (karikatür-4).

Karikatür-4

Peterburgskaya gazeta bir diğer karikatürde ise Osmanlı Devleti'ni 'inatçı eşek' suretinde çizmiştir. 'Diplomatlar için görev: Genç-Türkler' başlıklı karikatürde Avrupalı diplomatlar birbirlerine 'ne zaman bunu buradan çekip çıkaracağız' derken, 'böyle çekerseniz hiçbir zaman' cevabını almaktadırlar. Bulgaristan ise arkada sinsice bunun sonucunu beklemektedir. Gazeteye göre Avrupalılar, Edirne'yi yeniden geri alan Türkleri buradan çıkarmaya gönüllü değildirler. Avrupalılar, verdikleri göstermelik notalarla Osmanlı Devleti'ni Edirne'den çıkarmaya muvaffak olamayacaklardır.²⁸

²⁸ *Peterburgskaya gazeta*, 10 (23) Ağustos 1913, s. 2 (karikatür-5).

Karikatür-5

*Moskovskie (Moskovskiya) vedemosti*²⁹: Gazete, yabancı haber ajanslarına dayanarak Edirne'nin düşmek üzere olduğunu, Bulgar ve Sırp askerleri tarafından kuşatma altında bulunan Edirne'nin düşmesinden sonra Üsküp'te savunma gösteren Türkleri moral bozukluğuna iteceğini belirtmiş, Üsküp'ün de yakın bir zamanda düşeceğini okuyucularına müjdelemiştir. Gazeteye göre Avrupalılar istememesine rağmen Slav ve Ortodokslar savaşta Osmanlı güçleri karşısında başarılı olmuşlardır.³⁰

²⁹ *Moskovskie (Moskovskiya) vedemosti* (Moskova Belleteni): 1842 tarihine kadar haftada iki veya üç kere neşredilmiştir. Bu tarihten itibaren günlük 4 sayfa halinde yayınlanmıştır. 1837'den 1863 yılına kadar küçük ebatlardan, bu tarihten itibaren ise büyük ebatlarda neşredilmiştir. Gazetede 1863 yılında yapılan değişiklik sadece şekille kalmamıştır. M. H. Katkov, P. M. Leontyev ve S. A. Petrovskiy'nin redaktörlüğündeki dönemde gazete siyasi arenada kendisini göstermeye başlamıştır. Lisovskiy, *age*, s. 6-7. 1905 İhtilali sonrasında ise muhafazakârların yanında yer almıştır. İhtilal sonrasında 1917 yılında diğer birçok yayın organı gibi kapatılmıştır.

³⁰ "Padenie adrianopolya", *Moskovskie vedemosti*, 14 (27) Mart 1913, s. 1.

Gazete, Edirne'nin düştüğü haberini okuyucularına büyük puntolu bir haberle vermiştir. Gazeteye göre 'Kardeş Güçler'in (Sırp ve Bulgar) büyük bir özveri ile kuşattıkları ve sonunda hâkim oldukları Edirne artık emin ellerdedir. *Moskovskie vedemosti*, Edirne'nin düştüğü günü Slavların bayram günü olarak ilan etmesi gerektiğini belirtmiştir. Edirne'nin Bulgar ve Sırp tarafından alınacağını bir asır önce akla getirmenin mümkün olmadığını dile getiren gazete, şehrin işgal edilmesinden sonra barış masasına oturacak Bulgar ve Sırp'ların daha rahat hareket edeceğini iddia etmiştir. Gazeteye göre Türkler, İstanbul önlerine kadar gelen Slavların istedikleri her şeye razı olacaklardır.³¹

Peterburgskie (Peterburgskiya) vedemosti³²: Gazete, *Novoe vremya* ve *Peterburgskaya gazeta* gibi diğer Rus gazeteleri ile aynı fikirdedir. *Peterburgskie vedemosti*, Slav ve Ortodoksların Balkanlarda birlik kurarak Osmanlı Devleti'ne karşı yıllardır içlerinde biriktirdikleri kını dışarı vurduklarını dile getirmiştir.

Gazeteye göre Balkan Savaşları sonrasında Türkler geldikleri topraklara geri gönderilecektir. Bulgarların Türklere gözlerini açmaya dahi fırsat vermediğini dile getiren gazete, Çatalca önlerine kadar gelen Bulgarların artık zaferden emin bir şekilde hareket ettiğini belirtmiştir. *Peterburgskie vedemosti*, aynı *Novoe vremya* gibi Bulgarların Edirne'yi işgalinden sonra Osmanlı Devleti'nin sonunun geldiğini, zafere inanmış Slav ve Ortodoksların Türkleri Anadolu'ya hapsedeceğini, daha da ötesi Küçük Asya'dan geldikleri Türkistan Bozkırlarına geri dönmek zorunda kalacaklarını iddia etmiştir.³³

Söz açılmışken bir konuyu açıklığa kavuşturmak gerekiyor. 18. asrın ilk çeyreğinden itibaren Avrupa kamuoyunun da etkisiyle Ruslar, Osmanlı Türklerinin merkezi Türkistan'a geri gönderilmeleri gerektiği fikrini her daim dile getirmişlerdir. 1912 yılında halen bu fikrin Rus gazete ve dergilerinde yazılması, dönemin Rus basınının aklı ve mantığıyla değil, hissiyatıyla hareket ettiğini bizlere göstermektedir. Çünkü 1860'lı yıllardan sonra Merkezi Türkistan, Rusya tarafından işgal edilmiştir. Eğer Osmanlı Türkleri bu bölgeye gönderilirse, durumdan en büyük zararı Rusya görecektir.

³¹ "K padeniya adrianopolya", *Moskovskie vedemosti*, 17 (30) Mart 1913, s. 1.

³² *Peterburgskie (Peterburgskiya) vedemosti* (Peterburg Belleteni): Rus basının ilk gazetesi de sayılabilir. 1703 yılında Peterburg'da I. Petro'nun emriyle *Vedemosti* adıyla neşredilmeye başlanmıştır. 1710 yılına kadar Ortodoks Kilisesi'nin harf şekli ile yayınlanan gazete bu tarihten itibaren normal Kril harflerle yayınlanmıştır. 1728 yılından itibaren *Peterburgskiya (Peterburgskie) vedemosti* adıyla yayın hayatını sürdürmüştür. İlk naşiri (1730 yılına kadar) G. F. Miller'dir. Gazete önce iki haftada bir, daha sonra haftalık, 1805'den itibaren küçük ebatlarda, 1847 yılından itibaren ise büyük ebatlarda günlük olarak yayınlanmıştır. Lisovskiy, *Bibliografiya Russkoy...*, s. 3. 1914 yılından kapatıldığı 1917 yılına kadar *Petrogradskie vedemosti* adıyla neşredilmiştir. 1917'de İhtilal sonrasında kapatılmıştır.

³³ "Agoniya turetskoy armii", *Peterburgskie vedemosti*, 24 Ekim (6 Kasım) 1912, s. 1.

Peterburgskie vedemosti de diğer Rus gazeteleri gibi Edirne'nin Osmanlı kuvvetleri tarafından geri alınışını ara sayfalarda çok kısa bir şekilde "Turki v Adrianopole (Türkler Edirne'de)" başlığıyla okuyucularına duyurmuştur.³⁴

Resim-3: *Peterburgskie vedemosti*, 10 (23) Temmuz 1913, s. 2.

³⁴ "Turki v Adrianopole", *Peterburgskie vedemosti*, 10 (23) Temmuz 1913, s. 2.

Den Gazetesi³⁵: Gazete, Edirne'nin Osmanlılar tarafından geri alınmış diğer Rus gazeteleri gibi ufak puntolarla vermiştir. “Adrianopol, obratno (Edirne'ye geri dönüş)”, başlıklı haberde Ahmet Abuk Paşa'nın İzzet Paşa ile birlikte ortak karar alarak Osmanlı askerlerine Edirne'ye yürüme emri verdiğini, Osmanlıların savunmasız Edirne'yi kurşun dahi atmadan geri aldığını okuyucularına duyurmaktadır. Gazeteye göre Türk basını Edirne'nin geri alınışından ötürü Birlik kuvvetlerine (Sırp, Karadağ, Rumen ve Yunan) şükranlarını sunmaktadır.³⁶

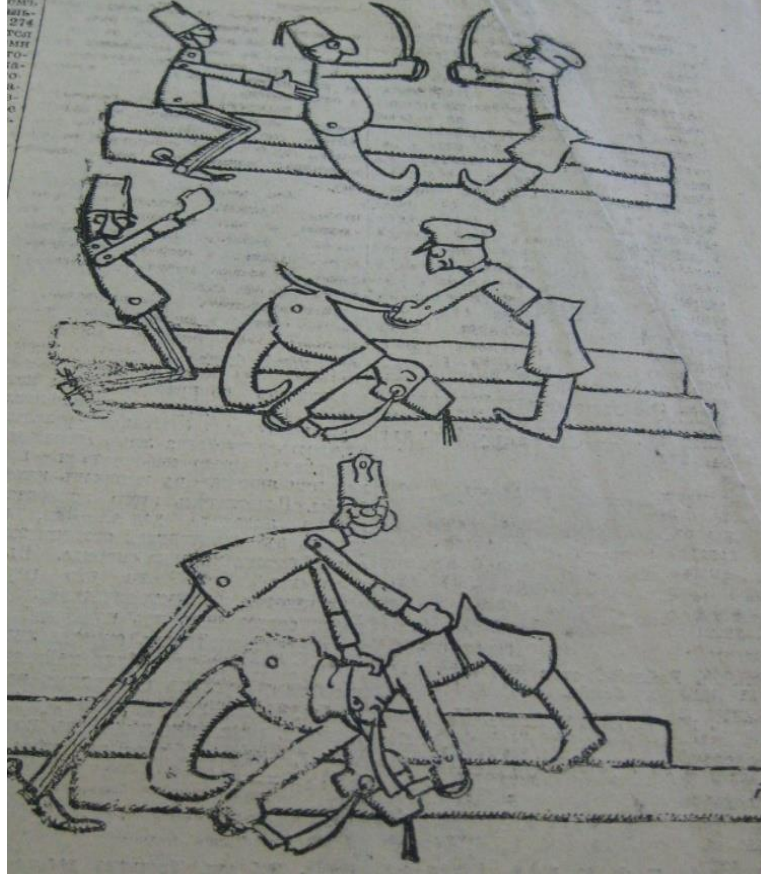
Resim-4: Den, “Andrianopol, obratno”, 9 Temmuz 1913, s. 2.

Den'e göre Avrupalılar Osmanlı'yı Bulgarlar ile savaşmış, sonra da her ikisine hâkim olmuştur. “Noel oyuncacı” başlıklı karikatürde bu duruma açıklık getirmiştir. Gazeteye göre Almanya ve Avusturya, Bulgarları Türklerle savaşmış, ilk önce Bulgarların Osmanlı Devleti'ni etkisiz hale getirmesini beklemiş, akabinde ise kendileri Bulgarları ortadan kaldırmışlardır.³⁷ Böylece Balkanlarda kendi istediklerini gerçekleştirmişlerdir.

³⁵ 1912-1918 tarihleri arasında Peterburg'da günlük neşredilen Den gazetesi, 1917 Şubat İhtilali'nden sonra Temmuz 1917'de Menşevikler tarafından ele geçirilmiş ve gazetenin ismi Menşevik gazetesi olarak değiştirilmiştir. Ekim İhtilali sonrası ise gazete Bolşevikler tarafından kapatılmıştır.

³⁶ “Adrianopol, obratno”, Den, 9 (22) Temmuz 2013, s. 2.

³⁷ Den, 31 (13 Ocak 1913) Aralık 1912, s. 5, (karikatür-6).

Karikatür-6

SONUÇ

Slavcılık siyasetinin bir ürünü olan Balkan Savaşları'nın Osmanlı tarafından en büyük kaybı Edirne'nin işgal edilmesidir. Rus gazeteleri Edirne'nin işgalini tam bir bayram havasında sayfalarına taşımıştır. I. Balkan Savaşı neticesinde Osmanlı devletinin mirasını paylaşamayan Balkan Slavları kendi aralarında mücadeleye girmişler, böylece II. Balkan Savaşını başlatmışlardır.

Rus gazetelerine göre II. Balkan Savaşı'nın nedeni Avrupalı siyasetçilerin Balkan devletlerini kendi çıkarları uğruna kullanma isteğidir. Bir diğer neden ise Slav devlet yöneticilerinin şahsi menfaatlerini, halklarının menfaatlerinden üstün görmeleridir. Yine Rus gazetelerine göre I. Balkan Savaşı neticesinde Balkan Slavları kendi aralarında anlaşıp Anadolu'daki Hıristiyan tebaaya (Ermenilere)

destek vermiş olsalardı, Anadolu'da çıkarılacak isyanlar sonucunda Türkler tamamen yenilgiye uğratılacaktı. Rus gazetelerinin koyduğu bu hedef, I. Dünya Savaşı'nda Rus orduları tarafından gerçekleştirilecek, Bolşevik İhtilali, Rus Çarlığı'nın Balkanlarda olduğu gibi Anadolu'da da etkin bir rol üstlenmesini engelleyecekti.

Her şeye rağmen II. Balkan Savaşı, Rusya'nın Balkan Birliği siyasetinin başarıya ulaşmadığının en büyük kanıtıdır. Ancak bu durum Rusların daha fazla bu bölgeye etki etmesi gerektiği fikrini beraberinde getirmiş, Sovyetler döneminde II. Dünya Savaşı neticesinde Rusya'nın hedefi olan Slav Birliği siyaseti SSCB tarafından başarıya ulaştırılmıştır. SSCB kısa süreli bu birliği sağlasa da, 1991 yılı akabinde gerçekleşecek olaylar sonrasında görülecektir ki; Balkanlarda Slav ve Ortodoks Birliği'nden söz etmek, bu halkları bir arada tutmak ve bunu başarıya ulaştırmak çok zordur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Sankt Peterburgskiy Tsentralniy Gosudarstvenniy İstoriçeskiy Arhiv (СПБ ЦГИА)

Fond 400, Opis 3, Delo 1391.

Fond 400, Opis 3, Delo 1433.

Araştırma Eserleri ve Makaleler

“Andrianopol, obratno”, *Den*, 9 (22) Temmuz 2013, s. 2.

“Agoniya turetskoy armii”, *Peterburgskie vedemosti*, 24 Ekim (6 Kasım) 1912, s. 1.

Aksakov, İ. S., *Slavyanskiy Vopros 1860-1886*, Moskova 1886.

Aksenova, E. P., *A. N. Pipin o slavyanstve*, Moskova 2006.

Başmakova, A. A., *Balkanskiya Reçi*, Peterburg 1909.

Botkin, S. P., *Pisma iz Bolgarii, 1877*, Peterburg 1893.

Clementis, Vladimir, *'Panславism' Past and Present*, London 1943.

Çukalas, Konstantin, *Yunanistan Dosyası*, trc. Şeyla, Ağustos 1970, s. 16-17.

Demiroğlu, Hasan, “Rusya'nın Balkan Siyaseti: Ortodoks Birliği ve Panislawizm (1856-1912)”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul 2009, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

_____, “Birinci Balkan Savaşı Başlarında Makedonya'da Yunan Mezalimini Gösteren Örnek Bir Arşiv Vesikası”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 3, sayı 5, Ocak 2013, s. 43-56.

- _____, “Rus Kamuoyunda Balkan Savaşları”, *Uluslararası Balkan Sempozyumu Balkan Savaşlarının 100. Yılı 11-13 Mayıs 2012 Bildiriler Kitabı*, İstanbul 2012, s. 616-635.
- Drujic, Jelena Milojkovic, *Panslavism and National Identity in Russia and in the Balkans 1830-1880: Images of the Self and Others*, NY 1994.
- Fadner, Frank, *Seventy Years of Pan-Slavism in Russia, Karamzin to Danilevskii 1800-1870*, Georgetown 1962.
- Frantsuzova, O. A., *Politiçeskiy panslavizm i idei vseslavyanstva v Çehii v pervoy polovine XIX v.*, Moskova 2005.
- Galkin, İ. S., *Balkanskiye strany v 1870-1914 godah*, Moskova 1950.
- Geşov, İ. E., *Balkanskiy soyuz vospominaniya i dokumenti*, Petrograd 1915.
- Gordon, Thomas, F. R. S., *History of The Greek Revolution*, Edinbourg-London 1932, 504-508 s.
- Grot, K. Ya., *Ob izuçenii slavyanstva*, Peterburg 1901.
- Helmreich, E. C., *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913*, New York 1938.
- İustin, Prp. (Popoviç), *Tayno Rossii i Slavyanstva*, (Sırçadan trc. L. N. Danilenko), Peterburg 1997.
- Jankovic, B. M., *The Balkans in International Relations*, Londra 1988, s. 119-125.
- “K padeniyu adrianopolya”, *Moskovskie vedemosti*, 17 (30) Mart 1913, s. 1.
- Kamenskiy, Z. A., *Filosofiya Slavyanofilov: İvan Kireyevskiy i Aleksey Homiyakov*, Peterburg 2003.
- Kohn, Hans, *Panislavizm ve Rus Milliyetçiliği*, terc. Agâh Oktay Güner, 3. Baskı, İstanbul 1993.
- Koşutiç, R., *Serbkiy narod i anneksiya Bosnii i Gertsegovini*, Peterburg 1908.
- Kozmenko, İ. V., “Rossiya i osvobojdenie Bolgarii”, *Russko-turetskaya vojna 1877-1878 gg. i balkani*, (hazırlayan İ. İ. Rostunov), Moskova 1978.
- Kurat, Akdes Nimet, “Panslavizm”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, cilt XI, sayı 2-4, Ankara 1953, s. 241-278.
- Lavrov, P. A., *Balkanskiy soyuz i perejivaemy im kriziz*, Petrozavodsk 1914.
- Lisovskiy, N. M., *Bibliografiya russkoy periodičeskoj peçatı 1703-1900 gg.*, Petrograd 1915.
- Martinenko, A. K., *Russko-Bolgarskie Otnoşeniya v 1894-1902 gg*, Kiev 1967.
- Miller, A. F., *Kratkaya istoriya Turtsii*, Moskova 1948.
- Miller, William, *The Ottoman Empire and its Successors 1801-1927*, Londra 1966.

- Milyukov, P., *Balkanskiy krizis i politika A. P. Izvolskago*, Peterburg 1910.
- “Padenie Adrianopolya”, *Novoe vremya*, 14 (27) Mart 1913, s. 3.
- “Padenie Adrianopolya”, *Moskovskie vedemosti*, 14 (27) Mart 1913, s. 1.
- Petrosyan, Yu. A., *Osmanskaya imperiya, mogulestvo i gibel*, Moskova 1990.
- Petrovich, Michael Boro, *The Emergence of Russian Pan Slavism 1856-1870*, New York 1956.
- Pıpin, A. N. *Panslavizm v prošlom i nastoyaşem, Peterburg 1878-1913*, tıpkıbasım Moskova 2002.
- Poglubko, K. A., “Revolyutsionnie volneniya sredi bolgar, obuçavşihıya Nikolaevskom Pansione (60-70-e godı XIX v.)”, *Slavyane i Rossiya*, Moskova 1972, s. 164-171.
- Prokudin, B. A., *İdeya slavyanskogo edinstva v politiçeskoı musli Rossii XIX veka*, Moskova 2007.
- “Protiv kresta za polumesyats”, *Novoe vremya*, 16 Şubat (1 Mart) 1913, s. 2.
- “Rossiya i Aziatskaya Turtsiya”, *Novoe vremya*, 18 (31) Mayıs 1913, s. 4.
- Russkiy orel na balkanah Russko-turetskaya voyna 1877-1878 gg. Glazami ee uçastnikov. Zapiski i vospominaniya*, (hazırlayanlar N. V. İlina-L. Ya. Saet), Moskova 2011.
- Russko-turetskaya voyna 1877-1878*, Moskova 1977.
- “Skutari vzyato”, *Novoe vremya*, 11 (25) Nisan 1913, s. 3.
- Şpilkova, V. İ., *Mladoturetskaya revolyutsiya 1908-1909 gg.*, Moskova 1977.
- Ştigliıtsa, A. N. *Rossiya i Slavyanstvo*, Peterburg 1907.
- Tsimbaev, N. İ., “Osvoboıdenie Bolgarii i Russkoe Obşestvo”, *Rossiya i Osvoboıdenie Bolgarii*, Moskova 1982, s. 176-177.
- “Turki v Adrianopole”, *Peterburgskie vedemosti*, 10 (23) Temmuz 1913, s. 2.
- Yıldırım, Bülent, *Bulgaristan'daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri (1890-1918)*, Ankara 2014.